

kara 1987, s. 44-65; a.mlf., "Hızır Bey ve Kaşide-i Nünüyesi", *ACİFD*, XXVI (1983), s. 549-588; M. Şerafeddin, "Türk Kelamcıları", *DİFM*, XXIII (1932), s. 17; Franz Babinger, "Hızır Bey", *İA*, V/1, s. 471.

M. SAİD YAZICIOĞLU

KASİDETÜ YEKÜLÜ'İ-ABD

(bk. el-EMÂLİ).

KASİM

(القصيم)

Suudi Arabistan'ın
Necid mntıkasında bulunan
idarî bölge.

Rûme vadisinin Nüfûdüssir çölüne açıldığı kesimde yer alan, kuzeyden güneye 135, doğudan batıya 90 km. boyutlarında verimli bir bölge olup merkezi Büreyde (nüfusu 316.500, 2001 tah.) ve ikinci önemli şehri Uneyze'dir (nüfusu 116.000, 2001 tah.). 58.046 km²'lik bir alanı kaplayan Kasım bölgesinin 2001 yılında tahmini nüfusu 955.900 idi.

Câhiliye döneminde Esed, Abs, Temîm, Fezâre ve Kilâb gibi kabilelerin yaşadığı Kasım dolayları kabileler arası savaşlara (eyyâmü'l-Arab) sahne olmuştur. Hz. Peygamber'in vefatıyla baş gösteren dinden dönme olaylarında buradaki bazı kabileler irtidat etmişlerse de daha sonra Hâlid b. Velîd'in saflarına katılmışlardır. Bölgenin iskânı, özellikle Büreyde ve Uneyze şehirlerinin teşekkülü XVI. yüzyıla rastlar. Kasım'den Zühayr b. Ebû Sülmâ ile oğlu Kâ'b b. Zühayr, Muhammed b. Abdullah el-Avnî ve Muhammed b. Ali el-Arfec gibi büyük şairler çıkmıştır.

Kasım uzun süre Reşîdîler ve Suûdîler'in mücadele alanı olmuş, Osmanlı hâkimiyetinin yayıfladığı dönemlerde bu aileler etkili hale gelmiştir. XIX. yüzyılda bir ara Vehhâbîler'in kontrolüne geçen Kasım, Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın oğlu İbrâhim Paşa tarafından 1817'de tekrar Osmanlı idaresi altına alındı. 1819 yılında İbrâhim Paşa'nın Kasım'de bir temsilci bırakarak geri dönmesi üzerine Abdullah b. Suûd'un oğlu Türkî b. Abdullah harekete geçerek bölgede hâkimiyet kurdu, daha sonra yerini oğlu Faysal b. Türkî aldı. Faysal 1848'de Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini tanıdı ve ardından Necid kaymakamı tayin edildi. Yerine geçen oğlu Abdullah b. Faysal Osmanlı Devleti'ne bağlı kaldı. Bağdat Valisi Midhat Paşa 1871'de Necid mutasarrıflığını kurdu. Eylül 1872'de Kasım Cebelîşemmer,

Büreyde ve Uneyze ile birlikte Medine muhafızlığına bağlandı. Bölge bir süre, Suûdî ailesine karşı güç mücadelesi veren Reşîdî Emîri Muhammed b. Reşîd'in hâkimiyetinde kaldı. Reşîdî emîri 1885 yılında Suûd b. Faysal'ın oğlu Muhammed tarafından bölgeden çıkarıldıysa da 1891'de Suûd kuvvetlerine karşı galip geldi ve böylece Kasım bölgesi dahil bütün Orta Arabistan Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Reşîdîler'in eline geçti. Ancak Suûd ailesinin Kasım için iddiaları hep devam etti.

1905 Ocağında 3000 kişilik bir Osmanlı ordusu Müşir Ahmed Feyzi Paşa kumandasında Necef'ten hareket ederek Kasım'e geldi; Medine'den 750 kişi ve bir kısım topraklar destek için bu kuvvete katıldı. Bâbiâli tarafından Abdurrahman b. Faysal'ın güney Necid bölgesi kaymakamı olduğu tasdik edilirken (8 Şubat 1905) Reşîdîler'in emîri Abdülazîz b. Mût'ib, kendisinin Hâil tarafında kalması ve başka yerlere karışmaması için uyarıldı. Buna karşılık Necid Emîri Abdurrahman da Osmanlılar'ın Kasım'de teşkilâtlanmasına karşı çıkmadı. Birkaç ay içerisinde Kasım bölgesi tamamen Osmanlı idaresine geçti ve 20 Temmuz 1905'te bölge Basra'ya bağlı bir mutasarrıflığa dönüştürülerek mutasarrıflık ve kumandanlığına Mirlivâ Sâmî Paşa getirildi. Büreyde kaza merkezi oldu ve Sâlih b. Hasan b. Mühennâ buraya kaymakam tayin edildi. Bu arada Reşîdîler ile Suûd ailesi arasında mücadele devam etti. 11 Nisan 1906'da İbn Suûd tarafı galip gelince Abdülazîz b. Mût'ib öldürüldü. Abdülazîz b. Abdurrahman, Kasım'de bulunan Türk kuvvetlerini dik-kate almadan Osmanlı Devleti'nin Büreyde kaymakamı Sâlih b. Hasan'ı tutuklatarak Riyad'da hapse attırdı. Suûdî ailesinin Kasım'e hâkim olması üzerine Medine'den gelen Sâmî Paşa, İbn Suûd'la yaptığı anlaşmayla bölgeyi askerden arındırdı. Buna karşılık Büreyde ve Uneyze'ye birer müfreze yerleştirildi ve Osmanlı

bayrağı asıldı; ayrıca her yıl buralardan Medine hazinesine belli bir miktar vergi gönderilmesi karara bağlandı (1907). Bu arada Suûdî ailesiyle temas halinde olan İngilizler de bölgeye siyasî temsilci gönderdiler. 1913 yılına kadar Suûdîler'in yönetiminde zâhiren Osmanlı Devleti'ne bağlı kalan bölge daha sonra Suûdî Kralığı'nın bir vilâyeti durumuna getirildi.

BİBLİYOGRAFYA :

Hemdânî, *Şifâtü Cezîretü'l-Arab* (nşr. Muhammed b. Ali el-Ekva' el-Hivâlî), Riyad 1397/1977, s. 289, 311; G. F. Sadleir, *Diary of a Journey Across Arabia* (1819), Bombay 1866, s. 95-100, 121-131, 139, 141; Osman b. Bişr en-Necdî, *‘Unvânü'l-mecd fî târihi Necd*, Riyad 1971, I, 108-129; II, 101-103; Cevdet, *Târih*, IX, 249-256, 302-308; X, 95-103, 252; XII, 93-102; *De-lilü'l-Hâlic* (Târih), III, 1618-1708; V, 3646-3652; Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, *Târihu Necd*, Kahire 1343, s. 22-23; Bekrî, *Mu'cem*, I, 12-14; Muhammed b. Büleyhid, *Şahîhü'l-aḥbâr*; Kahire 1370, I, 151; G. A. Wallin, *Travels in Arabia (1845-1848)*, Cambridge 1979, s. 147, 197, 204; Muhammed b. Nâsir el-Ubûdî, *el-Mu'cemü'l-coğrafi: Bilâdü'l-Kaşim*, Riyad 1979, I, 23-217; IV, 1719-1720; Emin er-Reyhânî, *Mülûkü'l-Arab*, Beyrut 1987, s. 604-613; *Arabian Boundaries, Primary Documents 1853-1957* (ed. R. Schofield - G. Blake), Oxford 1988, II, 516-517, 545-546; Cemal Kutay, *Necid Çöllerinde Mehmed Akif*, İstanbul 1992, s. 25-98; Zekerîya Kurşun, *Necid ve Ahse'da Osmanlı Hakimiyeti*, Ankara 1998, s. 52, 135, 171 vd., 184; A. Grohmann, "Kasım", *İA*, VI, 389-390; R. Headley, "Burayda", *EL²* (İng.), I, 1312-1313; G. Rentz, "al-Kaşim", a.e., IV, 717.

MUSTAFA L. BİLGE

KASR

(bk. HASR).

KASR

(القصر)

Harfi, tabii meddine ilâve yapmaksızın okumak anlamında kıraat terimi

(bk. MED).

Kasım
bölgesinin
merkezi
Büreyde'de
su kulesi

